

Wyrok z dnia 21 maja 2009 r.

II UK 370/08

Zastosowanie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) do osób, które przed 1 lipca 2004 r. nie spełniały wszystkich warunków nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie naruszają zasad wyrażonych w art. 2 i 32 Konstytucji RP.

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie SN: Jolanta Strusińska-Żukowska, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 21 maja 2009 r. sprawy z wniosku Iwony B.-K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. o emeryturę nauczycielską, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26 lutego 2008 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2007 r. Sąd Okręgowy-Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału Wojewódzkiego w G. z dnia 22 sierpnia 2006 r. i przyznał Iwonie B.-K. emeryturę od dnia 1 lipca 2006 r. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia. Wnioskodawczynie, urodzona 13 maja 1953 r. i niebędąca członkiem otwartego funduszu emerytalnego, w dniu 30 czerwca 2006 r. rozwiązała na swój wniosek stosunek pracy z Ogólnokształcącą Szkołą Muzyczną w G. i w dacie 17 lipca 2006 r. zgłosiła wniosek o emeryturę nauczycielską. Organ rentowy odmówił wnioskodawczynie prawa do świadczenia stwierdzając, że wykazała ona łącznie okresy składkowe i nieskładkowe w rozmiarze 32 lat, 3 miesięcy i 18 dni oraz 18 lat, 8 miesięcy i 21 dni pracy nauczycielskiej. W tym ostatnim okresie nie zostały

uwzględnione przypadające od dnia 14 listopada 1991 r. okresy korzystania ze zwolnień lekarskich oraz urlopów zdrowotnych, natomiast przy uwzględnieniu tych okresów, wnioskodawczynie legitymowałaby się na dzień 30 czerwca 2004 r. łącznym okresem 19 lat i 6 dni pracy nauczycielskiej. Ponieważ do okresu tego podlega dalszemu zaliczeniu wykonywanie przez wnioskodawczynię pracy w charakterze nauczyciela nieprzerwanie do 30 czerwca 2006 r., z wyłączeniem jedynie korzystania z urlopu zdrowotnego od 1 lipca do 30 sierpnia 2004 r. oraz ze zwolnienia lekarskiego od 24 do 28 kwietnia 2006 r., to należy uznać, że wnioskodawczynie legitymuje się ponad 20-letnim okresem pracy nauczycielskiej.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 32 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, ze zm., zwanej dalej ustawą o emeryturach i rentach lub ustawą), przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenie z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa. Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 lipca 2004 r. i - ze względu na zasadę ochrony praw nabytych - nie może mieć zastosowania do stanów powstałych przed tą datą. Oznacza to, że przypadające przed dniem 1 lipca 2004 r. okresy pobierania wynagrodzenia czy zasiłku chorobowego, a także okresy urlopu dla poratowania zdrowia mającego w istocie taki sam charakter, mogą zostać zaliczone do pracy w charakterze nauczyciela. W tym zakresie Sąd pierwszej instancji powołał się na pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 maja 2004 r., II UK 219/04, uznając w konsekwencji, że wnioskodawczynie spełniła warunki do emerytury określone w art. 88 ust. 1 w związku z art. 88 ust. 2a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.).

W uwzględnieniu apelacji organu rentowego, wyrokiem z dnia 26 lutego 2008 r., Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie wnioskodawczynie.

W ocenie Sądu drugiej instancji, data wejścia w życie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach (1 lipca 2004 r.) stanowi jedynie „cezurę czasową”, co oznacza, że wnioski o emeryturę nauczycielską złożone od tej daty oceniane są z uwzględnieniem jego treści. Sąd Apelacyjny wskazał, że ukształtowane i prezentowane w dotychczasowym orzecznictwie poglądy wspierane wykładnią historyczną o

wliczaniu do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (w tym pracy nauczyciela) okresów faktycznego niewykonywania pracy w tych warunkach, wywodzone były z wykładni przepisów obowiązujących do czasu dokonania istotnej ich zmiany, polegającej na określeniu okresów niewykonywania pracy wliczanych do okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz okresów niepodlegających takiemu wliczeniu, ze wskazaniem daty 14 listopada 1991 r. jako tej, od której okresy faktycznego niewykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie mogą być uwzględniane w tzw. „szczególnym stażu”. Zmiana ta jest wyrazem woli ustawodawcy powiązania możliwości zaliczenia do „szczególnego stażu pracy” (także nauczycieli) tylko tych okresów zatrudnienia, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze była faktycznie wykonywana (z wyjątkiem urlopu wypoczynkowego). Koresponduje ona z treścią art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, w myśl którego nauczyciel mający trzydziestoletni „okres zatrudnienia”, w tym 20 lat „wykonywania” pracy w szczególnym charakterze może - po rozwiązaniu stosunku pracy na swój wniosek - przejść na emeryturę.

W rezultacie wnioskodawczynie, która na dzień 30 czerwca 2006 r. posiada „szczególny staż” pracy w charakterze nauczyciela w ilości 18 lat, 9 miesięcy i 10 dni, nie spełnia warunku legitymowania się wymaganym okresem pracy nauczycielskiej w rozumieniu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku wnioskodawczynie zarzuciła naruszenia prawa materialnego, przez niewłaściwe zastosowanie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach oraz błędną wykładnię art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela. Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że dokonana przez Sąd Apelacyjny interpretacja znaczenia daty wejścia w życie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach pozostaje w sprzeczności z dotychczasowym orzecnictwem Sądu Najwyższego oraz narusza art. 2 i 32 Konstytucji RP, bezpodstawnie dyskryminując te osoby, które wystąpiły z wnioskiem o emeryturę nauczycielską po dniu 30 czerwca 2004 r. Odnośnie do błędnej wykładni art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, a w szczególności zawartych w nim pojęć „okres zatrudnienia” i „wykonywanie pracy w szczególnym charakterze”, skarżąca wskazała na ich interpretację dokonaną przez Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 19 września 1996 r., I PRN 67/96, z dnia 20 kwietnia 2001

r., I PKN 377/00 oraz z dnia 30 lipca 2003 r., II UK 32/02, zgodnie z którą, skoro bycie nauczycielem zostało powiązane z zatrudnieniem na określonych stanowiskach pracy pedagogicznej, uznawanej za pracę w szczególnym charakterze, to wykonywanie tej pracy w rozumieniu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela jest równoznaczne z pozostawianiem nauczyciela w stosunku pracy na takim stanowisku i nie ma podstaw do rozróżniania pojęć wykonywania pracy nauczyciela i bycia zatrudnionym jako nauczyciel. W konsekwencji przerwy w pracy spowodowane czasową niezdolnością do jej świadczenia w związku z chorobą oraz okresy urlopu dla poratowania zdrowia pomyślanego jako czas niezbędny do regeneracji sił i zapewnienia możliwości dalszego wykonywania pracy, nie mogą być traktowane inaczej niż okres zatrudnienia, ze wszystkimi związanymi z tym uprawnieniami.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych zarzutów. Zgodnie z art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę. Przepis ten znajduje zastosowanie, poprzez art. 32 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach, do nauczycieli urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r., a uprawnienia z niego wynikające zachowali również - z mocy art. 88 ust. 2a Karty Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym przed dniem 21 lutego 2007 r. - nauczyciele urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r., w ciągu dziewięciu lat od dnia wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach, po spełnieniu dodatkowego warunku nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że skoro z mocy art. 32 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach przepis art. 88 ust. 1 należy do systemu emerytalnego, to do interpretacji użytych w nim pojęć „okresu zatrudnienia” i „wykonywania pracy w szczególnym charakterze” stosuje się definicje obowiązujące w tym systemie, a więc stosowane w związku z art. 32 ust. 4 przepisy § 3 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., zwanego dalej rozporządzeniem) ze zmianami wynikającymi z ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych

ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), która weszła w życie z dniem 15 listopada 1991 r. oraz obowiązującego od dnia 1 lipca 2004 r. przepisu art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach (por. między innymi wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 361 oraz z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328). W stanie prawnym obowiązującym przed dniem 1 lipca 2004 r. w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że do okresu pracy w szczególnym charakterze, a konkretnie pracy nauczyciela, wlicza się okresy nieobecności w pracy spowodowane czasową niezdolnością do pracy, urlopem macierzyńskim i urlopem dla poratowania zdrowia (por. uchwałę z dnia 27 listopada 2003 r., III UZP 10/03, OSNP 2004 nr 5, poz., 98 oraz wyrok z dnia 30 lipca 2003 r., II UK 323/02, OSNP 2004 nr 11, poz. 197). Zasada ta znajduje niewątpliwie zastosowanie do nauczyciela, który przed dniem 1 lipca 2004 r. spełnił wszystkie warunki określone w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, nawet jeżeli wniosek o emeryturę złożył po tej dacie. Możliwość zastosowania odmiennej kwalifikacji okresów faktycznego niewykonywania pracy w szczególnym charakterze w okresie trwania zatrudnienia może dotyczyć bowiem jedynie emerytur przysługujących po dniu 30 czerwca 2004 r., ze względu na wynikającą z art. 2 Konstytucji RP zasadę ochrony praw nabytych, którą objęte są zarówno prawa nabyte w drodze skonkretyzowanych decyzji przyznających świadczenia, jak i prawa nabyte *in abstracto* zgodnie z ustawą przed zgłoszeniem wniosku o ich przyznanie (por. powołane wyżej wyroki z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04 i z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07 oraz wyroki z dnia 5 maja 2005 r., II UK 215/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 360, z dnia 7 lutego 2006 r., I UK 154/05, LEX nr 272581 i z dnia 30 stycznia 2008 r., I UK 204/07, LEX nr 447278).

Trafnie zatem skarżąca wywodzi, że wejście w życie z dniem 1 lipca 2004 r. przepisu art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach, rozumiane w ten sposób, że norma ta dotyczy wniosków o świadczenia emerytalne złożonych od wskazanej daty, niezależnie od tego, kiedy zostały spełnione warunki do nabycia prawa do tego świadczenia, naruszałoby zasady określone w art. 2 i art. 32 ustawy zasadniczej. Zgodnie bowiem z art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia. W sprawie, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna, jest jednak niesporne, że przed dniem 1 lipca 2004 r. skarżąca nie spełniała żadnego z warunków nabycia prawa do emerytury określonych w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, gdyż na wskazaną datę legitymowała się okresami skład-

kowymi i nieskładkowymi (okresami zatrudnienia) w łącznym rozmiarze 29 lat, 8 miesięcy i 1 dnia, na które przypadało 19 lat i 6 dni zatrudnienia w charakterze nauczyciela, a łączący ją ze szkołą stosunek pracy rozwiązała z dniem 30 czerwca 2006 r. Oznacza to, że spełnienie przez skarżącą warunków wymaganych do nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej bez względu na wiek podlegało rozpoznaniu - z mocy art. 186 ust. 2 pkt 1 w związku z ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach - na podstawie stanu prawnego obowiązującego od dnia 1 lipca 2004 r.

W orzecznictwie Sadu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach, zgodnie z którym przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w istotny sposób zmienił definicję pracy w szczególnych warunkach i w szczególnym charakterze, poprzez szczegółowe określenie okresów faktycznego niewykonywania pracy, które nie są wliczane do okresu wykonywania pracy rozumianego jako okres pozostawania w stosunku pracy, którego to rozróżnienia nie zawierały przepisy dotychczasowe. Do okresów tych zaliczone zostały zarówno okresy niewykonywania pracy z powodu niezdolności do pracy, za które pracownik otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa jak i okres udzielonego urlopu dla poratowania zdrowia (określany jako „okres powstrzymywania się pracownika od pracy w celu przeprowadzenia zaleczonego leczenia”, „przerwa w pracy”, „nieobecność w pracy”, „okres powstrzymywania się od pracy, niezbędny do regeneracji sił i zapewnienia możliwości dalszego wykonywania pracy” - por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1996 r., I PRN 67/96, OSNAPiUS 1997 nr 6, poz. 99 i z dnia 30 lipca 2003 r., II UK 323/02, wyżej przytoczony), za który pracownik otrzymał wynagrodzenie, co wynika z wykładni art. 32 ust. 1a ustawy dokonanej w powołanych wyżej wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2007 r., III UK 57/07 i z dnia 30 stycznia 2008 r., I UK 204/07, jak i kolejnych wyrokach z dnia 22 lutego 2008 r., I UK 228/07 (LEX nr 453095) oraz z dnia 6 stycznia 2009 r., I UK 194/08 (niepublikowanym) i czego skarżąca co do zasady nie kwestionuje. Zastosowanie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach do osób, które przed dniem 1 lipca 2004 r. nie spełniły wszystkich warunków nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zostało w judykaturze Sądu Najwyższego uznane za nienaruszające

wyrażonych w art. 2 i art. 32 Konstytucji RP zasad równości i sprawiedliwości społecznej (por. przytoczone wyżej wyroki z dnia 17 września 2007 r., III UK 57/07 i z dnia 22 lutego 2008 r., I UK 228/07), a Trybunał Konstytucyjny orzekł o zgodności wymienionego unormowania z art. 2 i art. 32 ustawy zasadniczej (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2008 r., K 33/06, OTK-A 2008 nr 6, poz. 106).

Z powyższych względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

=====